

Asia Julkinen esittäminen

Hakija A r.y.

Annettu 12.9.1990

Tiivistelmä *Musiikin esittäminen fysikaalisissa hoitolaitoksissa oli tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettua julkista esittämistä, joka edellytti oikeudenhaltijoiden suostumuksen.*

SELOSTUS ASIASTA

Fysikaalisten hoitolaitosten järjestö A r.y. on 22.5.1990 päivätyllä kirjeellä pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, minkälaista musiikin esittämistä on pidettävä julkisena esittämisenä tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan.

Lausuntopyynnön mukaan Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto r.y. on kirjelmässään 26.4.1990 saattanut A r.y:n tietoon uudet aikaisemmista ohjeistaan poikkeavat ohjeet, joiden mukaan kaikkien hoitolaitosten tulisi hankkia musiikin esityslupa sekä maksaa Teosto r.y:lle tariffin mukaiset korvaukset musiikin esittämisestä hoitopaikoissa. Aikaisempien ohjeiden mukaan korvausta ei pääsääntöisesti peritty, jos vastaanotto oli niin pieni, ettei sen yhteyteen kuulunut odotustiloja eikä hoitopaikkoja ollut useampia (niin sanotut kotivastaanotot).

A r.y. katsoo, että tekijänoikeuslain sanonta suurehko suljettu joukko voi sananmukaisen tulkinnan mukaan tarkoittaa vähintään useaa kymmentä henkilöä, jotka ovat samanaikaisesti läsnä tilaisuudessa. Teosto r.y:n nykyinen ohje, jonka mukaan vastaanotoilla esitettävään musiikkiin tarvitaan ilman muuta esittämislupa ja esittämisestä on maksettava korvausta riippumatta siitä kuinka suurelle joukolle musiikkia esitetään perustuu virheelliseen lain tulkintaan.

Lausuntopyynnössä todetaan, että fysikaaliset hoitolaitokset ovat enimmäkseen pieniä yhden tai muutaman hoitopaikan yrityksiä, joten vastaanotoilla ei samanaikaisesti ole suurehkoa joukkoa asiakkaita. Hoitoajat varataan ennakolta ja yleensä asiakas ei odotele hoitoon pääsyä, ainaakaan samanaikaisesti odottamassa ei ole useita asiakkaita. Varsinainen hoitotapahtuma on vain hoitajan ja asiakkaan välinen intiimi tilanne, jolloin läsnä ei ole sivullisia hoitotilassa. Lisäksi lausuntopyynnössä täh-

dennetään, että musiikin kuuntelu esimerkiksi radiosta on satunnaista sivutoimintoa. Sen vuoksi hoitolaitosten tulisi voida jatkaa toimintaansa ilman esityslupia ja teostomaksuja, mikäli yksittäistapauksessa ei perustellusta syystä päädytä päinvastaiseen tulkintaan tekijänoikeuslain nojalla.

Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto r.y:n vastine

Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto r.y, jäljempänä Teosto, on antanut vastineen. Vastineessaan Teosto viittaa vuonna 1971 tarkistettuun Bernin yleissopimukseen kirjallisten ja taiteellisten teosten suojasta (SopS 78 ja 79/86), jonka Suomi on saattanut voimaan. Sopimuksen 11 bis artiklan 1 kappaleen mukaan teosten tekijöillä on yksinoikeus sallia muun muassa (i) teostensa yleisradioiminen sekä (iii) teoksen yleisradioinnin välittäminen yleisölle kaiuttimella tai muulla samankaltaisella merkkien, äänen tai kuvien siirtämiseen käytettävällä laitteella. Jälkimmäinen kohta lisättiin sopimukseen vuonna 1948, koska käytäntö välittää radio- ja televisio-ohjelmia asiakkaiden viihdyttämiseksi erilaisissa tiloissa: ravintoloissa, hotelleissa, kahviloissa ja niin edelleen oli yleistynyt. Tällöin ohjelmien vastaanottajajoukko on laajempi kuin pelkässä kotipiirissä. Yleisradiolähetykseen sisältyvien teosten välittäminen kaiuttimen, radio- tai televisiovastaanottimien tai muiden vastaavien laitteiden avulla on tekijänoikeudelliselta kannalta itsenäinen julkinen esitys, joka edellyttää tekijän erikseen antamaa suostumusta.

Bernin yleissopimusta hallinnoivan Maailman henkisen omaisuuden järjestön WIPO:n julkaiseman Bernin sopimuksen kommentaarin mukaan sopimuksen 11 bis artiklan 1 kappaleen (iii) kohtaa on tulkittava siten, ettei tekijän yleisradioyhtiölle antama lisenssi kata kaikkea yleisradiolähetyksen kaupallista tai ei-kaupallista käyttöä. Esimerkiksi yleisradiolähetyksen kaapelijakelua koskevassa tilanteessa syntyy uusi yleisö, kun teos saatetaan muiden kuuntelijoiden (katselijoiden) saataville kuin niiden, jotka tekijä otti huomioon antaessaan suostumuksen. Kommentaarissa mainitaan: "Vaikka lähetyksen vastaanottavien henkilöiden määrää ei voida varmuudella saada selville, tekijä katsoo yleisradiointilupansa kattavan vain yleisön suoran signaalivastaanoton perhepiirissä. Jos vastaanotto tapahtuu laajemman piirin viihdyttämiseksi, usein ansio-tarkoituksessa, uusi osa yleisöä kykenee nauttimaan teoksesta ja kyseessä lakkaa olemasta pelkästään yleisradiointi. Tekijälle on annettu määräämisvalta tähän hänen teoksensa uuteen julkiseen esittämiseen." (Guide to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (Paris Acat, 1971), Geneva 1978, s. 68–69.) Teosto viittaa vastineessaan myös muihin kansainvälistä tekijänoikeutta käsitteleviin julkaisuihin, joissa on omaksuttu vastaava kanta.

WIPO:n piirissä valmisteilla olevan Bernin sopimukseen pohjautuvan tekijänoikeuden mallilain 1 artiklan (xiv) kohdassa määritellään yleisön

käsite. Sen mukaan "julkista" näyttämistä, "julkista" esittämistä tai teoksen kommunikointia "yleisölle" on

(a) kaikenlainen näyttäminen, esittäminen tai kommunikointi paikassa, joka on avoinna yleisölle (a place open to the public), taikka paikassa, joka ei ole avoinna yleisölle, mutta jossa on saapuvilla huomattava määrä ihmisiä, jotka eivät muodosta normaalia perhepiiriä läheisine ystävineen; ja

(b) kaikenlainen teosten lähetys tai muu kommunikointi (mukaanlukien teosten näyttäminen, esittäminen tai yleisradiointi) (a) kohdassa mainitussa paikassa taikka yleisölle minkä tahansa laitteen tai menetelmän avulla, riippumatta siitä voivatko teoksen vastaanottamiseen kykenevät yleisön jäsenet vastaanottaa sen samassa paikassa vai eri paikoissa taikka samaan aikaan vai eri aikoina.

Teosto viittaa vastineessaan myös pohjoismaiseen tekijänoikeuslainsäädäntöön, joka perustuu tiiviiseen yhteistyöhön lainvalmistelussa. Lakien säännökset ovat varsin pitkälle yhteneväiset. Ruotsin, Norjan ja Tanskan tekijänoikeuslakien mukaan tekijällä on yksinoikeus saattaa teoksensa yleisön saataviin muun muassa esittämällä teos julkisesti (Norjan lain 2 §:n mukaan "esittämällä teos yksityisen piirin ulkopuolella").

Ruotsin tekijänoikeuskomitea toteaa julkisesta esittämisestä: "Merkitystä vailla on se, välitetäänkö teos esittämisessä tai näyttämisessä lännäolevalle yleisölle suoraan vai tapahtuuko välitys erityisten teknisten laitteiden välityksellä.--- On katsottava, että teos saatetaan yleisön saataviin ei vain silloin, kun se esitetään ensimmäisen kerran julkisesti vaan myös silloin, kun se myöhemmin esitetään uudelleen." (SOU 1956:25, s. 93–107)

Ruotsin komitean mukaan yksityiselämän piirissä olevat ilmiöt eivät kuulu tekijän yksinoikeuden piiriin. Yksityiselämään kuuluu se, mitä ilmenee kodissa, yksityisessä ystäväpiirissä ja yksityisessä seuraelämässä. Tekijän yksinoikeus käsittää esittämisen, joka kohdistuu yleisölle. Selvästi julkista esittämistä on esimerkiksi musiikin esittäminen ravintoloissa ja vastaavissa paikoissa. Julkisuuden kriteerinä on tällöin se, että pääsy tilaisuuksiin on jokaiselle vapaa, vaikka pääsy tosiasiallisesti rajoittuukin niihin henkilöihin, jotka ovat valmiit maksamaan sen mitä tilaisuus maksaa.

Vastineessa viitataan Ruotsin oikeuskäytäntöön. Julkisena esityksenä on pidetty muun muassa musiikin esittämistä keskusradion ja -television välityksellä hotellihuoneissa (HD 27.3.1980) sekä radiolaitteiden esittelyn yhteydessä radioliikkeessä (HD 10.12.1986). Jälkimmäisen tapauksen perusteluissa Ruotsin korkein oikeus on todennut, että teosten osia oli soitettu liikehuoneistossa, johon yleisöllä oli ollut pääsy. Tällaisissa olosuhteissa täytyi katsoa olleen kysymys julkisesta esittämisestä tekijänoikeuslain tarkoittamassa mielessä.

Edelleen vastineessa viitataan Ruotsin korkeimman oikeuden tuomioon 21.12.1988, jonka mukaan musiikin esittäminen maakäräjien ylläpitämässä sairaaloissa, sairaskodeissa ja hoitokodeissa potilaille, hoidokeille ja muulle yleisölle tyynyradioiden avulla sekä radion ja television välityksellä yhteisissä tiloissa, päivähuoneissa, ruokasaleissa, terapiatiloissa ja niin edelleen oli julkista esittämistä. Perusteluissaan korkein oikeus totesi muun muassa seuraavaa:

"Tekijänoikeuslain esitöistä ilmenee, että lainsäätäjän periaatteellisenä lähtökohtana on ollut se, että tekijällä tulee olla oikeus hyödyntää taloudellisesti kaikki sellaiset teoksen käyttömuodot, joilla on käytännön merkitystä. Tekijänoikeuden julkiseen esittämiseen rajaamisen tarkoituksena oli poistaa yksinoikeuden piiristä sellaiset esitykset, jotka tapahtuvat yksityiselämän piirissä. Laki perustuu, kuten hovioikeus on todennut, laajemmalle julkisuuskäsitteelle kuin mitä ilmenee julkisista järjestyssäännöistä ja muista julkisista säädöksistä. Ensimmäisen lakivaliokunnan mukaan tuli tekijänoikeudellinen julkisuuskäsite vahvistaa ottaen huomioon olosuhteet tällä oikeuden alalla, joten lähtökohdan tulee olla se, että tekijänoikeuden tulee käsitellä kaikki esitykset, jotka eivät tapahdu täysin suljetussa piirissä.

--- Esitys on ensisijaisesti julkinen tapauksissa, joissa jokaisella on periaatteessa mahdollisuus olla läsnä (viittaus oikeustapaukseen NJA 1980 s. 123). Sama koskee tilannetta, jossa esitys on ainoastaan muodollisesti suljettu, esimerkiksi yhdistyksen jäsenyyksivaatimuksen perusteella (viittaus oikeustapaukseen NJA 1967 s. 150). Jotta henkilöpiiri voitaisiin katsoa suljetuksi täytyy piirin olla jollain tavoin yksilöllisesti määrätty ja muodostaa ulospäin rajautunut yksikkö, jota pitää yhdessä jäsenten välinen todistettava yhteys."

Tanskan oikeuskirjallisuudessa on lakiin ja oikeuskäytäntöön viitaten todettu, että myös toissijainen julkinen esittäminen edellyttää tekijän suostumusta. Esimerkkeinä on mainittu muun muassa musiikin esittäminen hotelleissa, ravintoloissa, työpaikoilla ja radioliikkeiden radioesittelyissä. Julkinen esitys on kyseessä silloinkin, kun kenellä tahansa ei ole pääsyä tilaisuuteen, kunhan on selvää, että kyse on muusta kuin puhtaasti yksityisestä tilaisuudesta.

Tanskan oikeuskäytännöstä viitataan Ostre Landstretin tuomioon (8.1.1990 nr. 69/1989), jossa parturiliikkeen omistaja velvoitettiin suorittamaan korvausta Teostoa vastaavalle tanskalaiselle tekijänoikeusjärjestölle KODA:lle musiikin esittämisestä liikkeen tiloissa.

Norjan oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että tekijänoikeudelliselta kannalta on merkityksetöntä kuinka monta henkeä tosiasiallisesti on esitystilaisuudessa läsnä. Selvää on, että teosten esittäminen paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy, on julkista esittämistä.

Norjan oikeuskäytännössä julkisena esittämisenä on pidetty muun muassa esittämistä ei-kaupallisissa diskoteekeissa (Rt. 1970 s. 1172), työpaikoilla (Rt. 1953 s. 633) sekä tanssikoulun oppilasilloissa (Oslo byrett 6.5.1952).

Suomen tekijänoikeuslain osalta vastineessa todetaan, että tekijänoikeuslain (404/61) 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin. Yhtenä teoksen yleisön saataviin saattamisen muotona laki mainitsee teoksen julkisen esittämisen. Julkisena esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä.

Vastineessa viitataan tekijänoikeuslakia valmistelleen komitean mietintöön:

"Tekijän yksinoikeus teoksen saattamiseen toisten saataviin on, niin kuin sanottu, rajoitettu yleisölle esittämiseen. On nimittäin katsottava asianmukaiseksi, että teos, joka on jo ilmestynyt, saadaan vapaasti esittää yksityisissä piireissä. Asian luonnossa on ja tekijän tarkoitustakin vastaa, että esimerkiksi julkaistu kirjallinen teos saadaan lukea ja sävellysteos soittaa rajoitetuissa piireissä, niin myös että taideteosta näytetään niille, jotka käyvät sen omistajan kodissa jne. Missä raja on vedettävä yleisön ja yksityisen piirin välille, voi kuitenkin käytännössä aiheuttaa vaikeuksia. Yleisesti pätevää määritelmää kummastakaan käsitteestä tuskin voidaan antaa, vaan on jokainen tapaus arvosteltava erikseen elämän yleisten sääntöjen mukaan sekä ratkaisu erimielisyyden sattuessa jätettävä oikeuskäytännön varaan" (komiteanmietintö 1953:5, s. 47).

Vuoden 1976 tekijänoikeuskomitean I osamietinnössä todetaan, että "tekijänoikeuslain 2 §:ää laadittaessa on lähdetty siitä, että tekijällä tulee periaatteessa olla oikeus teoksen hyväksikäyttämiseen kaikissa niissä muodoissa, joilla on tai voidaan ajatella olevan taloudellista tai muuta käytännöllistä merkitystä" (komiteanmietintö 1980:12, s.15).

Vastineessa viitataan korkeimman oikeuden kolmeen julkista esittämistä koskevaan ratkaisuun ja todetaan tapausten kiistaton ennakkotapausarvo, vaikka vain yksi tapauksista on nykyisen tekijänoikeuslain voimassaoloajalta.

KKO 1934 I 22

Säveltäjän etujärjestö oli luovuttanut Yleisradiolle oikeuden esittää radiossa sävellyksiä, joiden yksinomainen esittämisoikeus oli etujärjestön jäsenillä. Radiovastaanottajan haltijalla ei ollut oikeutta radioluvan nojalla

ravintolassaan koväänisen välityksellä saattaa sävellyksiä ravintolayleisön kuultavaksi.

KKO 1961 II 59

Säveltäjän etujärjestön, jolle sävellyksen esittämisoikeus oli luovutettu, syytteestä ravintoloitsija, joka ansiotarkoituksessa ilman etujärjestön lupaa oli esittänyt sävellyksen, tuomittiin rangaistukseen tekijänoikeuden rikkomisesta ja veloitettiin suorittamaan etujärjestölle vahingonkorvausta.

KKO 1968 II 81

Linja-auton omistaja veloitettiin suorittamaan säveltäjille hyvitys auton kaituttimen välityksellä matkustajille esitetyistä Oy Yleisradio Ab:n lähettämistä sävelteoksista.

Vastineessa viitataan myös tekijänoikeusneuvoston julkista esittämistä koskeviin lausuntoihin 1986:11 (videoiden ja nauhoitettujen televisio-ohjelmien esittäminen vangeille vankilassa), 1986:12 (valokuvan näyttäminen eläkeläisseurassa) sekä 1987:2 (videomateriaalin käyttäminen opetuksessa). Tekijänoikeusneuvosto on todennut muun muassa, että esitys on aina julkinen, kun teos esitetään ennalta määräämättömälle joukolle. Esitystilaisuudessa tosiasiallisesti läsnä olevien henkilöiden lukumäärällä ei ole merkitystä. Tilaisuuden maksuttomuudella tai maksullisuudella ei myöskään ole merkitystä. Selvästi yksityisessä piirissä tapahtuvaa esittämistä on esittäminen perhepiirissä tai suppeassa ystäväpiirissä.

Tekijänoikeusneuvosto on todennut, että koska tekijänoikeuden yleisenä tarkoituksena on turvata luovan henkisen työn edellytykset, tekijällä on pääsääntöisesti oltava mahdollisuus määrätä teoksestaan kaikissa taloudellisesti merkittävissä suhteissa.

Kotimaisen oikeuskirjallisuuden osalta Teosto viittaa T.M. Kivimäen teokseen Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait, Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja B-sarja, Porvoo 1966. Kivimäki toteaa, että teoksen on katsottava tulleen esitetyksi julkisesti, jos sen kuulijoiden tai näkijöiden lukumäärä ei ole määrätty yksilöllisesti. Muissa tapauksissa tilaisuutta on säännönmukaisesti pidettävä yksityisenä. Suljettua piiriä Kivimäki määrittelee teoksen sivulla 34 seuraavasti:

"Niinpä siis ei perhe- tai suppeata ystäväpiiriä, jolle teos esitetään, ole katsottava yleisöksi eikä kotikutsuvieraille järjestettyä esittämistilaisuutta julkiseksi, mikäli kutsu siihen on lähetetty ennakolta yksilöllisesti määritellyille henkilöille eikä summamutikassa esim. puhelinluettelon perusteella. Motiivina tälle käsitykselle on tekijänoikeudellisessa kirjallisuudessa lausuttu, että tilaisuuksiin saapuvat muo-

dostavat persoonallisin sitein toisiinsa liitetyn suljetun piirin ja että kysymys siis olisi teoksen yksityisestä käyttämisestä, joka lain mukaan on sallittu."

Suljetun piirin yksityisluonteen edellytyksenä on toisaalta, ettei osanottajien lukumäärä ole suuri, toisaalta ettei teoksen esittäminen tapahdu ansiotarkoituksessa."

Samoilla linjoilla on myös esimerkiksi Pirkko-Liisa Haarmann teokseensa Immateriaalioikeuden oppikirja, Lakimiesliiton Kustannus, Jyväskylä 1989, s.33–34.

Teosto katsoo selostamiensa Bernin sopimuksen määräysten ja tekijänoikeuslain 2 §:n nojalla sekä viitaten yhtenäiseen pohjoismaiseen tulkintaan ja käytäntöön, että musiikin esittäminen fysikaalisissa hoitolaitoksissa on tekijänoikeuslain 2 §:ssä tarkoitettua julkista esittämistä, joka kuuluu tekijän yksinoikeuden piiriin.

Teosto katsoo, että hoitolaitoksen asiakkaat ja henkilökunta eivät muodosta suljettua henkilöpiiriä. Asiakkaiksi pääsevät hoitoajan varanneet henkilöt; kysymyksessä on tekijänoikeudellisessa mielessä selvästi ns. avoin henkilöpiiri. Asiakkaan ja hoitajan välillä ei ole sellaista sukulaisuuden tai ystävyteen perustuvaa sidettä, joka tekisi musiikin esittämisestä hoitotapahtuman yhteydessä yksityisessä piirissä tapahtuvan toiminnan.

Hoito tapahtuu ansiotarkoituksessa ja musiikin käytöllä pyritään edistämään kyseistä elinkeinotoimintaa luomalla hoitotilanteeseen miellyttävä ilmapiiri. Kyseessä on musiikin taloudellisesti merkittävällä tavalla tapahtuva hyväksikäyttö, jonka lainsäätäjä on tarkoittanut kuuluvan tekijän yksinoikeuden piiriin.

Musiikin esittäminen hoitolaitoksissa rinnastuu tekijänoikeudelliselta kannalta musiikin esittämiseen ravintolassa, kahvilassa, myymälässä, kampaamossa, parturissa taikka muussa kauneuden- tai terveydenhoitolaitoksessa. Yhteisenä piirteenä sanotuille esityksille on se, että kuulijoita ei ole ennalta rajattu tiettyyn henkilökuntaan vaan kuka tahansa paikalla olijalla voi kuunnella musiikkia. Kuulijoiden tosiasiallisella lukumäärällä ei julkisuuden arvioinnin kannalta ole merkitystä.

Irrelevanttia on niin ikään se, ettei musiikin kuuntelu ole hoitotapahtumassa pääasiallinen toiminto. Musiikillahan on usein toissijainen merkitys myös esimerkiksi myymälöissä, kampaamoissa ja muissa yleisöpalvelutiloissa. Tekijänoikeudelliselta kannalta olennaista on, että teos esitetään julkisesti.

Lopuksi Teosto toteaa vastineessaan, ettei tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin tulkintasäännöllä ansiotoiminnan yhteydessä tapahtuvasta esittä-

misestä suurehkolle suljetulle piirille ole merkitystä esillä olevassa tapauksessa, koska musiikin esittäminen hoitolaitoksissa ei tapahdu suljetulle vaan avoimelle piirille.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeuden yleisenä tarkoituksena on suojata kirjallista ja taiteellista luomistyötä sen kaikissa ilmenemismuodoissa. Tekijänoikeuslaissa suojataan sekä tekijän moraalisia että taloudellisia oikeuksia.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 2 §:ssä, jonka mukaan tekijänoikeus tuottaa tekijälle tietyn lain 2 luvussa säädettyin rajoituksin yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna. Säännöksellä on pyritty turvaamaan tekijälle oikeus teoksen hyväksikäyttämiseen kaikissa niissä muodoissa, joilla on tai voidaan ajatella olevan taloudellista tai muuta käytännöllistä merkitystä. Tekijä voi siirtää taloudelliset oikeutensa toiselle.

Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin muun muassa esittämällä se julkisesti. Julkisenä esityksenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä.

Laissa ei ole määritelty mitä tarkoitetaan julkisella esittämisellä. Lain tulkinnassa on siten tukeuduttava lainvalmistelutöihin ja oikeuskäytäntöön. Suomen lainvalmistelu perustuu pohjoismaiseen yhteistyöhön, minkä vuoksi Suomen tekijänoikeuslaki on hyvin pitkälle yhteneväinen muiden pohjoismaisten lakien kanssa. Muiden Pohjoismaiden lainvalmistelutyöt sekä oikeuskäytäntö voivat siten sisältää Suomen laintulkinnan kannalta varteenotettavaa aineistoa. Koska Suomi on saattanut voimaan Bernin sopimuksen kirjallisten ja taiteellisten teosten suojasta (SopS 78 ja 79/86), jäljempänä Bernin sopimus, myös se on otettava huomioon lakia tulkittaessa.

Julkisena ei voida pitää esittämistä kodissa, yksityisessä ystäväpiirissä tai yksityisessä seuraelämässä. Julkista esittämistä sen sijaan on esimerkiksi musiikin esittäminen ravintoloissa ja vastaavissa paikoissa. Julkisuuden kriteerinä on tällöin se, että pääsy tilaisuuksiin on jokaiselle vapaa. Tämä periaate ilmenee selvästi myös pohjoismaisesta oikeuskäytännöstä, johon

Teosto on vastineessaan viitannut. Esityksen julkisuuden arvioinnin kannalta ei ole merkitystä sillä kuinka monta henkilöä tosiasiallisesti osallistuu esitystilaisuuteen. Merkitystä ei ole myöskään tilaisuuden maksuttomuudella tai maksullisuudella. Julkisen esittämisen kannalta on merkityksetöntä välitetäänkö teos esittämisessä läsnäolevalle yleisölle suoraan vai tapahtuuko lähetys erityisten teknisten laitteiden välityksellä.

Tekijänoikeusneuvosto on muun muassa lausunnossaan 1986:12 käsitellyt julkisen esittämisen ja yksityisen piirin välistä rajanvetoa. Lausunnon mukaan valokuvan näyttäminen eläkeläisseurassa, johon kaikilla tietyn paikkakunnan eläkeläisillä oli mahdollisuus osallistua, oli julkista näyttämistä. Jos oli kysymys vain muutaman henkilön muodostaman lähinnä ystävyys-suhteisiin perustuvan seuran kokouksista, joista ei tiedotettu julkisesti, näyttäminen tapahtui yksityisessä piirissä. Lausunnossa on todettu, että esittäminen on aina julkista, kun se tapahtuu ennalta määräämättömälle joukolle.

Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisena esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä. Lainvalmistelutöissä todetaan, että yleisesti pätevää määritelmää yleisön ja yksityisen piirin käsitteistä tuskin voidaan antaa. Lakia valmistellut komitea toteaa: "Eräitä tapauksia varten on kuitenkin katsottu tarpeelliseksi ottaa erityinen määräys. Milloin teoksen saattaminen toisten saataviin tapahtuu ansiotoiminnan yhteydessä, näyttää nimittäin kohtuulliselta ulottaa tekijän yksinoikeus sellaiseen esittämiseen silloinkin kun se tapahtuu suljetulle piirille, esim. liikkeen toimistohenkilökunnalle tai työläisille. Kun yleisen käsityskannan mukaan tuollaisen ryhmän tuskin voidaan katsoa vastaavan yleisökäsitettä, vaan paremmin katsotaan muodostavan yksityisen piirin, on, jotta lakia ei tulkittaisi mainitun käsityskannan mukaisesti, vastakkainen selittävä määräys otettu tästä ehdotukseen" (komiteanmietintö 1957:5, s. 47). Säännös koskee esimerkiksi musiikin esittämistä työpaikoilla, jonne yleisöllä ei ole pääsyä.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että nyt esillä olevassa tapauksessa on kysymys siitä, onko lausuntopyyntöä tarkoitettu esittäminen katsottava suljetulle tai avoimelle piirille tapahtuvaksi esittämiseksi. Edellä olevaan viitaten tekijänoikeusneuvosto toteaa, että hoitolaitoksen asiakkaat ja henkilökunta eivät muodosta tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin viimeisessä virkkeessä tarkoitettua suljettua piiriä. Fysikaalisten hoitolaitosten toiminta on julkista elinkeinonharjoittamista. Hoitolaitosten asiakkaiksi pääsevät ketkä tahansa eikä asiakaspiiri ole mitenkään etukäteen rajattu tai määrätty. Kysymyksessä on tekijänoikeudellisessa mielessä niin sanottu avoin piiri, joten esittäminen on katsottava julkiseksi. Se edellyttää näin ollen esitettävän teoksen tekijän suostumusta.

Yhteenveto

Tekijänoikeuslain 2 §:ssä säädetään tekijän taloudellisista oikeuksista. Pykälässä pyritään turvaamaan tekijänoikeuden haltijan oikeus määrätä teoksesta kaikissa taloudellisesti merkittävissä suhteissa. Sen mukaan tekijänoikeus tuottaa yksinoikeuden määrätä muun muassa teoksen julkisesta esittämisestä.

Tekijänoikeuslaissa ei ole määritelty mitä tarkoitetaan julkisella esittämisellä. Lain tulkinnassa on johtoa haettava lainvalmistelutöistä ja oikeuskäytännöstä. Lainvalmistelu perustuu tiiviiseen pohjoismaiseen yhteistyöhön ja Pohjoismaiden lait ovat pitkälti yhteneväiset. Lain tulkinnassa voi siten tukeutua myös muiden Pohjoismaiden lainvalmistelutöihin ja oikeuskäytäntöön. Koska Suomi on saattanut voimaan Bernin sopimuksen, myös sen määräykset on otettava huomioon lakia tulkittaessa.

Edellä mainituista oikeuslähteistä ilmenee, että julkisena esittämisenä pidetään aina esittämistä niin sanotulle avoimelle piirille eli ennakolta määräämättömälle joukolla. Merkityksetöntä on onko tilaisuus maksullinen tai maksuton. Tilaisuuteen tosiasiallisesti osallistuvien henkilöiden lukumäärällä ei myöskään ole merkitystä. Julkisen esittämisen kannalta merkityksetöntä on esitetäänkö esitys suoraan yleisölle vai tapahtuuko esitys teknisten laitteiden välityksellä.

Musiikin esittäminen fysikaalisissa hoitolaitoksissa on tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettua julkista esittämistä. Hoitolaitokset harjoittavat julkista elinkeinotoimintaa ja hoitolaitoksiin asiakkaiksi pääsevät ketkä tahansa ajan varanneet henkilöt eli kysymyksessä on tekijänoikeudellisessa mielessä avoin piiri.

Eriävä mielipide

Puheenjohtaja Markku Tyynilä ja jäsen Matti Anderzén

Tekijänoikeusneuvoston lausunnon viimeisen kappaleen eli ennen yhteenvedoa olevan kappaleen sijaan lausumme seuraavaa:

Toteamme, että nyt esillä olevassa tapauksessa on kysymys siitä, onko lausuntopyynnössä tarkoitettu esittäminen katsottava suljetulle vai avoimelle piirille tapahtuvaksi esittämiseksi. Tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin viimeisestä virkkeestä käy selvästi ilmi, ettei ansiotoiminnassakaan suljetulle piirille tapahtuva esittäminen ole julkista esittämistä ellei kysymyksessä ole suurehko suljettu piiri. Totean, ettei lausuntopyynnössä tarkoitettuja yhden tai muutaman hoitopaikan fysikaalisia hoitolaitoksia voida rinnastaa esimerkiksi myymälöihin tai ravintoloihin, joihin käytännössä kaikilla on vapaa pääsy, eikä edes linja-autoihin. Vastaanotto ei ole avoin yleisölle vaan hoitoon pääsy edellyttää normaalisti ajan varaamista. Myöskään hoitotapahtuma ei ole missään mielessä julkinen

vaan, kuten lausuntopyynnössä todetaan, vain hoitajan ja asiakkaan välinen intiimi tilanne, jolloin läsnä ei ole sivullisia hoitotilassa. Edellä sanotun perusteella katsomme, että lausuntopyynnössä tarkoitettu esittäminen on ansiotoiminnassa suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä, mutta koska kysymyksessä ei ole suurehko suljettu piiri, ei esittämistä tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentin viimeisen virkkeen mukaan voida katsoa julkiseksi eikä se näin ollen edellyttä esitettävän teoksen tekijän lupaa.

Yhteenvedon viimeisen kappaleen sijaan lausomme:

Musiikin esittäminen yhden tai muutaman hoitopaikan fysikaalisessa hoitotiloksessa on ansiotoiminnassa suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä, mutta koska kysymyksessä ei ole suurehko piiri, ei se ole julkista esittämistä, josta määrääminen on tekijänoikeuslain 2 §:n mukaan tekijän yksinoikeutena.